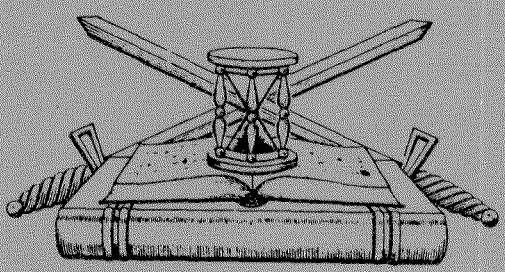
MARS *et* HISTORIA

16e Jaargang nummer 4 - juli/augustus 1982

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 6 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: C.A.Heshusius, **1e Secretaris:** H.Muller, **Penningmeester:** drs J.A.Bom, **2e Secretaris:** E.W.van Popta, **Leden:** jhr D.J.H. N.den Beer Poortugael, J.van den Berg, B.C. Cats, drs J.P.C.M.van Hoof, F.J. van Lier, C.B. Nicolas, H.Ringoir.
Adviseur: mr C.H.L.M.Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Van Alkemadelaan 350, Flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage, tel.: 070-248495. **1e Secretaris:** Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. *f* 35,00 te storten op rek.no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERK-COMMISSIE: J.van den Berg, drs J.P.C.M.van Hoof, E.W.van Popta.
Redaktie-adres: Mgr.Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:

(1) 'KRIJGSGESCHIEDENIS, KORPSGESCHIEDENIS KL' o.l.v. H.Ringoir, Poolshof 6, 2241 BA Wassenaar.
(2) 'TRADITIES EN CEREMONIËEL' o.l.v. P.van der Burg, Hoofdstraat 94, 3972 LC Driebergen.
(3) 'UNIFORMKUNDE' o.l.v. F.A.Th. Smits jr., Mgr van Steenlaan 232, 2273 EW Voorburg.
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' o.l.v. H.G.Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray, B.W.Wagenaar, Händelstraat 18, 1901 VA Castricum.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN', o.l.v. B.C.Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en C.van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE', o.l.v. J.Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK', o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage.
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS', o.l.v. M. K.Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.).
(10) 'NAPOLEONTICA', o.l.v. prof.dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG', o.l.v. J.H. M.Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.
(12) 'MILITAIRE EN CIVIELE MINIATUURFIGUREN' o.l.v. C. Frazer, [illegible] Sleyndertweg 461, 1025 DT Amsterdam.
(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN', o.l.v. Kl.Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.
(14) 'EERSTE WERELDOORLOG', o.l.v. drs J.C.van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.
(15) 'KONINKLIJKE MARINE', o.l.v. L.L.van Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE', o.l.v. ir Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE', o.l.v. F.W.van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS', o.l.v. M.C.van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda, J.Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede, W.den Dunnen, Burgersdijkstraat 75, 2522 WD 's-Gravenhage.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT', o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda, P.C.Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.
(20) 'KNIL', o.l.v. W.R.van der Weide, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.
(21) 'MILITAIRE BIBLIOGRAFIE, TIJDSCHRIFTEN' o.l.v. J.A.C. Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' o.l.v. J.Albarda, Lindenheuvel 12 A, 1217 JX Hilversum, drs J.A.Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar.
(23) 'KORPS MARINIERS', o.l.v. drs J.Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden.

Studieafdelingen waarvoor het correspondentschap (nog) vacant is:

(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE).

---

* De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

C.P. MULDER

De Dordtse vrijwilligers van 1813 en hun medaille

Na de nederlaag van Napoleon in de volkerenslag bij Leipzig op 19 oktober 1813 begon zijn macht in Europa te tanen. In ons land, dat sinds de inlijving van het Koninkrijk Holland in 1810 volledig deel uitmaakte van het Franse keizerrijk, werden in de maanden volgend op Napoleons nederlaag op diverse plaatsen pogingen ondernomen om een einde te maken aan de vreemde overheersing. Toen in Amsterdam (15 en 16 november) en Den Haag (17 november) uiteindelijk de opstand uitbrak, was er van Franse tegenstand aanvankelijk weinig sprake. In Rotterdam was op 12 november een burgerwacht opgericht, zodat, toen op 18 november de vreemde troepen verdwenen, de macht overgenomen kon worden in naam van de prins van Oranje. Ook de hier gelegen vloot koos na enige moeilijkheden de zijde van de opstand, hetgeen in belangrijke mate te danken was aan de aktiviteiten van Frederik Hendrik Ampt, commandant van de kanonneerboot Nr 133.

Dordrecht was op 19 november door de Fransen verlaten. Ze trokken zich op Gorinchem terug, waar zich uiteindelijk een troepenmacht van 4000 man bevond. Vanuit deze vesting eiste de prefect van de Monden van de Maas, De Stassart op 21 november van het Dordtse stadsbestuur een grote leverantie van levensmiddelen, zoals meel, rijst en bonen en verder 43.000 liter jenever, dat alles ter waarde van 200.000 Francs. Gezien de precaire situatie moest het stadsbestuur toegeven. Veiligheidshalve werden ook alle vlaggen ingehaald. Inmiddels had in Rotterdam baron Sweerts de Landas, die daar een legertje van 300 vrijwilligers aanvoerde, besloten een gedeelte hiervan, alsmede twee kanonneerboten, namelijk Nr 131 met als gezagvoerder W. Trippensé en Nr 133 met als gezagvoerder F.H. Ampt, naar Dordrecht te zenden. Daar was de toestand inmiddels aanzienlijk verslechterd, omdat op 22 november, 's morgens om 4 uur, 400 Franse militairen uit Gorinchem, onder leiding van Gespérat en Clerget, directeur der douane in Dordt, geschut in stelling gebracht hadden bij Papendrecht. Toen zij ook probeerden zich van de veerboot op Dordt meester te maken, werd echter verzet geboden. De Dordtse Nationale Garde, een soort schutterij, die onder bevel stond van Mr Matthijs Beelaerts, was met 500 bewapende burgers niet tegen de Franse militairen opgewassen, zodat op 22 november weer een Frans garnizoen in Dordt kwam te liggen. Dezelfde dag vernamen de Fransen echter de nadering van de troepen van Sweerts de Landas en van de twee kanonneerboten, maar waren niet op de hoogte van het geringe aantal en de ontoereikende bewapening van deze vrijwilligers. In de middag van 23 november besloten zij zich daarom voorzichtigheidshalve op Sliedrecht en Giessendam terug te trekken. Die nacht arriveerde Sweerts de Landas met zo'n 100 Rotterdamse

Frederik Hendrik Ampt, naar een geschilderd portret.

vrijwilligers bij Papendrecht, waar hij vergeefs op versterkingen wachtte. De beide kanonneerboten kozen bij dit dorp een ligplaats op de Merwede.

De volgende ochtend kwamen de Fransen echter weer terug, maar nu met 800 à 900 man en geschut. Tegen deze overmacht waren de vrijwilligers niet bestand en na een gevecht van een uur trokken zij in wanorde naar Rotterdam terug.

Onder leiding van de Dordtse zeeofficier H. Merkus opende de kanonneerboot Nr 131 daarna vanuit de Rietdijkse Haven het vuur op Papendrecht, waardoor de meeste Fransen in paniek raakten en terugvluchtten naar Gorinchem. Wie bleef raakte nu slaags met een groep Dordtse vrijwilligers, die daarna de Oranje-Batterij bouwde en daar een 18-ponder opstelde. Op 26 november kregen zij versterking van 120 Schiedamse vrijwilligers, die hun kamp echter bij de Grote Wiel opsloegen. Voor zijn rol bij de beschieting van de vijandelijke stellingen in Papendrecht ontving Merkus later van het Dordtse stadsbestuur een gouden snuifdoos met inscriptie en van koning Willem I de vrijwilligersmedaille. Op 30 november viel een groep van ongeveer 500 Fransen de Oranje-Batterij aan. Deze werd slechts door acht man onder leiding van Beelaerts verdedigd, zodat ze spoedig in vijandelijke handen geraakte. Dezelfde dag arriveerden echter drie kanonneerboten, waaronder de eerder teruggevaren Nr 133, uit Rotterdam en deze beschoten nu de zojuist door de Fransen veroverde batterij. Nr 133 had het door tegenvuur zwaar te verduren, maar in de namiddag moesten de Fransen zich weer op Giessendam terugtrekken. Toen na 1 december de Russische en Pruisische troepen arriveerden, werden de Fransen in Gorinchem belegerd, maar het duurde nog tot 4 februari 1814 eer men zich overgaf.

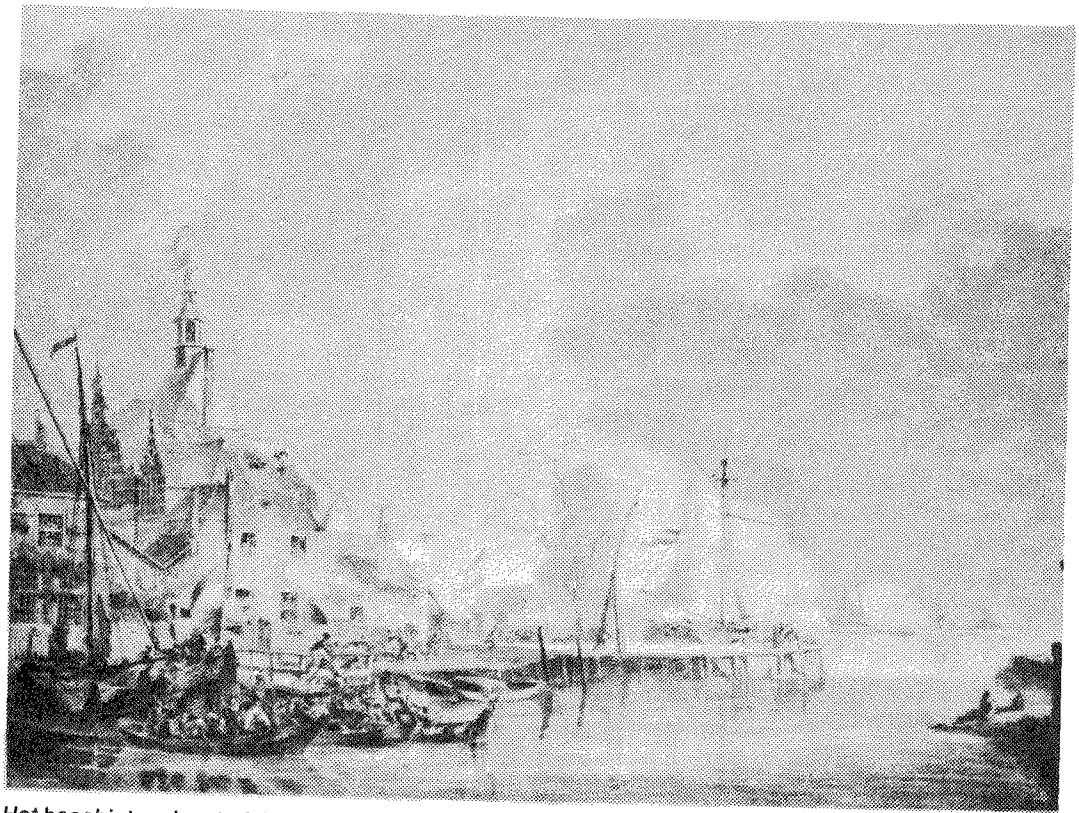
Een deelnemer aan het gevecht op 24 november, de 24-jarige geboren Dordtenaar Jillis Klok, heeft zijn ervaringen op schrift gesteld. Hij nam op 20 november 1813 ontslag bij de Garde Soldée, ontving hiervoor een getuigschrift en sloot zich aan bij de Rotterdamse Vrijwilligers, die door vice-admiraal Kikkert bewapend en daarna naar Dordrecht gestuurd werden. Klok schrijft ondermeer:

'. . . overgevaren naar Dordt; aankomst avonds 11 ure; naar het stadhuis; gekregen een brood. Voor iedere man een stuk kaas (een fles wijn aan G. Klok alleen); met 140 man overgevaren en dezelfde nacht (23 nov.) naar Papendrecht en aldaar gebarricadeerd. Dadelijk posten uitgezet. Toen de Franschen kwamen gaf Klok, op de voorpost gesteld, het eerste schot, hetwelk door 3 à 400 man te gelijk beantwoord werd waarbij: 1 man sneuvelde, 1 man gewond door de schouder, 1 man gewond door de buik, 1 door de kuiten, 1 door de arm, 1 door het dik boven been en Klok door de chakot (sjako). Te rug getrokken over Alblasserdam naar Rotterdam.'

Men ziet dat Klok een belangrijk aandeel in de strijd had, maar als Rotterdams vrijwilliger ontving hij de Dordtse medaille niet. Die kregen alleen de groep Dordtenaren, die later op de dag de Fransen weer verjaagden en vervolgens de Oranjebatterij bezet hielden.

Het duurde nog tot 1819 eer hun moed beloond werd in de vorm van een zilveren medaille met begeleidend schrijven namens de Koning. We lezen in de Dordrechtsche Courant van 6 mei 1819 nr 54:

'Gepasseerden Maandag is door de heeren Mr W.B. Donker Curtius en Jonkheer P. Repelaer van Spijke-

Het beschieten der stad Dordrecht door de Fransen op 24 november 1813. Tekening naar het schilderij van M. Schouwman en J.C. Schotel in het Museum Oud-Dordrecht.

nisse, beiden ridders van de orde van den Nederlandschen Leeuw. als daarmede door Zijne Majesteit belast, aan 51 verschillende, ter dezer Stede zich, bij de omwenteling van November 1813, bijzonder gekweten hebbende burgers, toegezonden eenen zilveren Gedenkpenning, vertoonende aan de eene zijde eene burger-kroon, en daaronder den voorsteven van een schip waartegen kruislings een Stuk geschut is aangebragt, en hebbende dit omschrift: Voor onze Vesten en Haardsteden', *terwijl, aan de andere zijde, men de woorden leest: 'Dordrecht XXIV Nov. MDCCCXIII' omgeven van eenen laurier en eikkrans. Die gedenkpenning ging verzeld (sic) van eene geleidende, en door de beide opgenoemde heeren onderteekende misive van dezen inhoud:*

'Dordrecht, den 3 Mei 1819.

Het heeft Zijne Majesteit onzen geeerbiedigden Koning behaagd, uit overweging van de door U betoonde ijver en aangewende pogingen, ter bevrijding des Vaderlands en in het bijzonder ter verdediging dezer Stad, in de hagchelijke oogenblikken der November maand van 1813, ons met de vereerende taak te doen belasten deswegens de bijgevoegde gedenkpenning aan U uit te reiken, met bevoegdheid, om die aan het bijgevoegde lint te dragen (zoo nogtans, dat nimmer het lint zonder de penning, noch de penning op eene barette of tot mindere grootte dan van vijf cents, worde gedrage).

Gelijk hoogstgemelde Zijne Majesteit heeft goed gevonden, ons in het bijzonder mede deze eer toe te kennen, zoo strekt het ons tot een bijzonder genoegen, de tolken van hoogstdeszelfs gevoelens, ten Uwen aanzien, te kunnen zijn; vertrouwende, dat dit blijvend aandenken aan een zoo gewigtig tijdstip met het uiterst welgevallen door U zal ontvangen worden.'

Het blijkt echter, dat niet alle in aanmerking komende gegadigden een medaille hebben ontvangen. Enige maanden later wordt dit verzuim hersteld. De Dordrechtsche Courant van 10 augustus meldt hierover:

'Dordrecht, den 9 Augustus. Op Maandag den 3 Mei l.l. werd door de heeren Mr W.B. Donker Curtius en Jonkheer P. Repelaer van Spijkenisse, beiden ridders van de orde van den Nederlandschen Leeuw, als daarmede door Zijne Majesteit belast, aan 51 ter

dezer Stede zich, bij de omwenteling van November 1813, bijzonder gekweten hebbende burgers, toegezonden eenen zilveren gedenkpenning, verzeld van eene hoogstvereerende geleidende missive. In dezen Stads Courant van den 6 Mei l.l. werd dit breeder vermeld, met omschrijving van den Gedenkpenning, mededeeling van de geleidende missive, en opgave der namen van de 51 bewuste burgers. Thans kunnen wij melden dat l.l. Vrijdag ook nog dezelve Gedenkpenning, eveneens verzeld van de bewuste geleidende missive, door voornoemde heeren ridders, Donker Curtius en Repelaer v. Spijkenisse, is toegezonden aan de volgende zich, bij de omwenteling van November 1813, mede bijzonder verdienstelijk gemaakt hebbende burgers, (. . .)'

Voor het gemak zijn de in beide kranten afgedrukte lijsten tot één samengevoegd, evenals dat op een in het gemeentearchief aanwezig afschrift het geval is. Daarop is ook vermeld dat de medaille is uitgereikt *'aan een wit en rood couleurig lint'*, dat wil zeggen, in de Dordtse kleuren. Aangegeven is wel, wie tot de tweede groep begiftigden behoorden. Dit zijn degenen achter wier naam een (2) staat. Bovendien zijn op de oorspronkelijke lijst verschillende namen onderstreept, in totaal acht. Hoewel niet bekend waarom dit gedaan is, zijn deze onderstrepingen ook hier gehandhaafd.

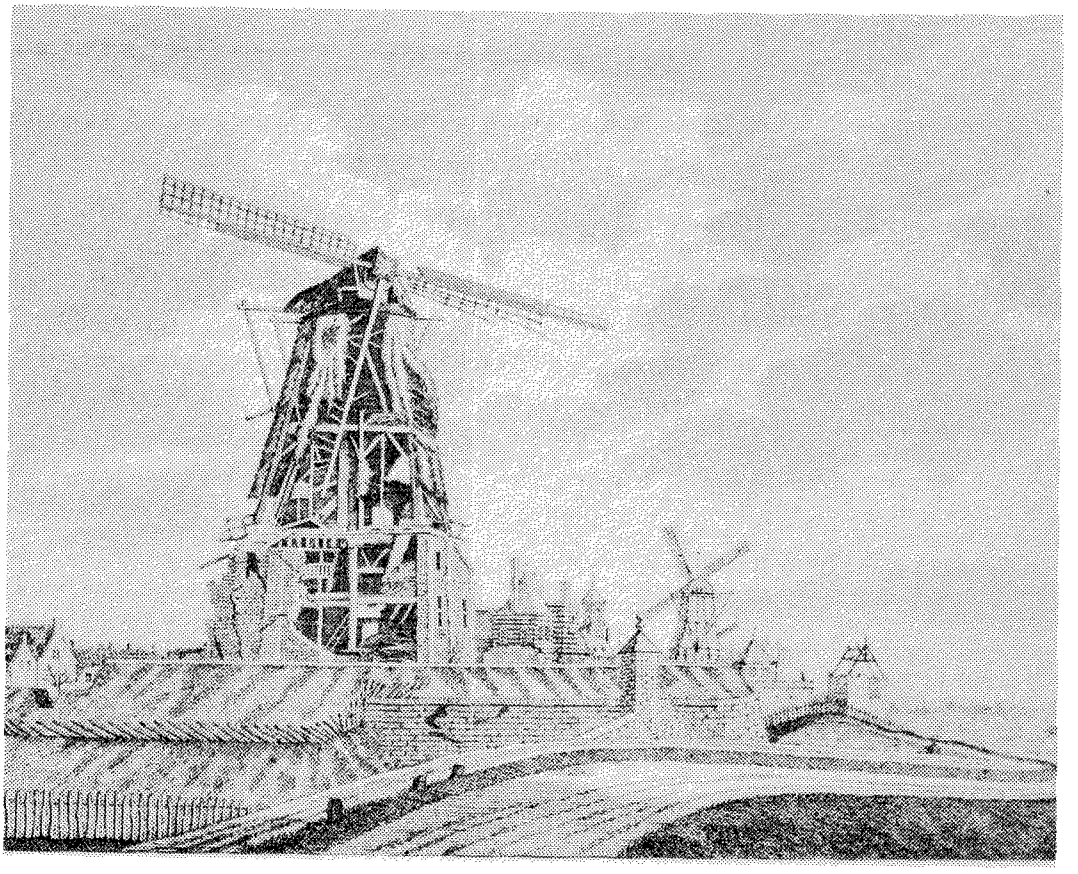
H. Abbema (2), Arend van den Abeele (later Broeder in de Ned. Leeuw), Jan Akkermans, Mr Matthijs Beelaerts (later Luit. Kol.; commandeert de Schutterij met rang van Kolonel), Johannes Christian Bendorp, A. Berning (2), **Pieter Blussé de Jonge v.Zuidland**, Pieter Bosma (2), Wouter de Bruijn de Neve (lid KvK Dordrecht), Jan Willem Bruijstens, Joannes Canters, Robertus Joan Castendijk, **Carel Cramer**, G.F.B. Croiset, Johannes Cuperus, Mr Willem Boudewijn Donker Curtius (later Militie Komm. te Dordt, Kamerpresident Gerechtshof), J.C.v.Dijk, **Pieter van Efferen**, **Mr Jacob Evera**, Thomas Evera, **Jonkheer Leonard Robbert Gevaerts** (geb. Dordt 5 Sept. 1774 + 12 Okt. 1864, vroedschap en raadslid v. Dordt, Lid Prov. Staten en Gedeputeerde v. Z.H.), Mr Hugo Gevers, J. Gips Jzn (2), J.van Guilick (2), **Adam Hartman**, David Hartman, Joh. C.Heck de Bruijn (2), Louis Hendrijck, A. van den Hengst (2), J.G.C. Heijke, **Hendrik Holle** (later Majoor 2e Batt. Schutterij, te Dubbeldam), David Hordijk, Jan Huisman (2), Johannis de Jong,

Erepenning der Dordtse vrijwilligers, 1813. Voorzijde: Een kanon, kruislings op een scheepssnebbe (snebbe = vooruitspringend deel van de steven) geplaatst, waarboven een stedelijke kroon. Omschrift: VOOR ONZE VESTEN EN HAARDSTEDEN. Keerzijde: In een krans van lauwer- en eiketakken het opschrift: DORDRECHT - XXIV NOV. - MDCCCXIII. Daaronder: H.D.H.F. Zilver, groot 29 mm.
Lint: rood met verticale witte middenbaan, alle banen van gelijke breedte. Deze penning is in 1819 uitgereikt op last van de Koning aan 72 burgers en vrijwilligers van Dordrecht, die geholpen hadden bij het verdrijven der Fransen uit de stad.

Jan Kanters (2), Gerrit Karsdorp, C.P.W. Keller (2), Adrianus Knieriem, Woltherus Knollaert, Fredrik van Kooten (2), Johannes Krim, Fredrik Carel Kuipers, Aartszoon Hendrik Kuipers, Frans Lambinon, Jacobus La Rivière, Cornelis Lawende, Matthijs van Loon (2), Servaas Hendrik Lotsij (later Secretaris der Gemeente Dordrecht), Jacobus van Maarseveen, Gerard Mauritz, Henrij Merkus (Zeeofficier, zie voren), Simon Hendrik van der Noordaa (2), A.A. Pasteur, Arij Plazier, Pieter Plukhooij Bzn, Wouter Poot, Willem Recourt, Jhr Mr Paulus Repelaer van Spijkenisse (vroedschap en wethouder van Dordt, Lid Wetgevend Lichaam, Lid Ridderschap van Holland en van Prov. Staten), Johan Elias Rom (2), H. Roobol (2), Lijas Rijnaart (2), Johannes Christianus Schotel (2), (Lid Kon. Inst.v.Wetenschappen, schilder), Julius Dominicus Schultz van Haegen, Huibert Stam, Jacobus Staps, Mr Cornelis Gilles Ocker Stoop, Mattheus Philippus Stoot, **Vincent Thierens**, Willem Tilion, Hendrik Volkerts, Laurens Vuijk, Adolf Willem Vijgh, Jakob van Wageningen Jr, Adrianus van Wel.

De lijst bevat in totaal 74 namen, dat is twee meer dan door dr Bax aangegeven. Wellicht

De ruïne van de pelmolen te Gorinchem, na het springen der kruitkisten op 30 januari 1814. Prent van J. van Hiltrop, naar een tekening van C. de Jonker.

heeft hij de heren Donker Curtius en Repelaer, die ook in de oorspronkelijke opgave apart vermeld waren, weggelaten. De tweede lijst bestaat uit 17 namen, zodat de eerste lijst 55 (+ 2) namen omvat, hoewel men er toch 51 zou verwachten. Het is aantrekkelijk in de acht onderstreepte (dikgedrukt) namen de bezetting van de Oranje-Batterij te zien, die immers ook uit acht man bestond. Het moet hier echter bij een vermoeden blijven.

Bronnen en literatuur:
Archiefdienst Gemeente Dordrecht, Archiefbibliotheek: Handschriftenverzameling Inv. Nr 1249.
P.H. Witkamp, Gedenkboek van Neerlands vijftigjarig grondwettig volksbestaan onder het Huis van Oranje, Dordrecht, J.P. Revers, 1865.
Mr dr S.J.R. de Monchy, Een ambtelijk relaas over de bevrijding van Rotterdam in November 1813 (in: Rotterdamsch Jaarboekje, 5e Reeks, X jaargang, 1952).
J.H. de Groot, Frederik Hendrik Ampt en de gebeurtenissen aan het eind van 1813' (in: Rotterdams Jaarboekje, 7e Reeks, II jaargang, 1964).
W.F. Bax, Ridderorden, Eeretekenen, Draagteekens en Penningen, betreffende de Weermacht van Nederland en Koloniën (1813-heden), in Jaarboek 1932 Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde).

★

MILITARIADE

Wetenswaardigheden m.b.t. onze interesse-gebieden, voor U verzameld door F.J. van Lier, Kromwater 56, 2715 AL Zoetermeer.

Laat ik deze vierde aflevering van 1982 beginnen met de vele leden te bedanken, die mij de afgelopen maanden voorzagen van tips en nieuwtjes. Hieronder zult U ze zeker terugvinden!

1. Van de heer L. Francke te Utrecht ontving ik gegevens over een serie magnifieke kleurenprenten onder de titel *'Fanfaro, Die Geschichte der preussischen Hussaren'*. Ik had deze serie nog nooit voor U aangekondigd en haast mij dit verzuim goed te maken.
   In 1980 werd door de uitgeverij *'Ulf-J. Friese und Uwe Lacine Editionen'* begonnen met serie I van de Fanfaro-prenten, behandelend de periode 1721 tot 1806/1807 in 200 afbeeldingen, getekend door Kurt Geiss en August Wilhelm Stragand. De prenten zijn zo goed uitgevoerd, dat ze ieder de indruk geven met de hand ingekleurd te zijn. De afmetingen bedragen 24x34 cm. De prenten zijn in abonnement verkrijgbaar (bij afname van 3 per maand DM. 26,85, bij afname van 4 per maand DM. 35,80, per stuk DM. 12,-) o.a. via boekhandel Heinrich Fritz, Breite Gasse 25, 8500 Nürnberg, W. Duitsland. Een bijbehorende cassette, waarin de 200 prenten passen, kost - in linnen uitvoering - DM. 100,-. Na serie I verschijnt serie II over de periode 1808 tot 1870/1871 en daarna nog serie III over de periode 1872 tot 1918 plus het tekstdeel. Zeer aanbevelenswaard voor onze uniformkundigen!

2. Zo nu en dan komen de meest onverwachte zaken op mijn werktafel dwarrelen. Zo deze week een catalogus van *'The Military Shop of Hawaii inc.'*, 1921 Kalakaua Ave., Honolulu Hawaii 96815. Je denkt daarin heel aparte zaken tegen te komen uit romantische streken, maar niets daarvan. Het is een boekje vol aanbiedingen van alle mogelijke soorten Amerikaanse emblemen, echte zowel als nagemaakte. Voor wat betreft de laatste mag ik de leden erop attenderen, dat vooral de emblemen van Amerikaanse eenheden uit de 1e Wereldoorlog op grote schaal worden gereproduceerd, terwijl ook het namaken van emblemen uit de 2e Wereldoorlog steeds grotere omvang gaat aannemen. U bent gewaarschuwd!

3. Van de heer B.C. Cats uit Bussum ontving ik Catalogus nr 1 (voorjaar 1981) van *'Het Nieuwe Centrum B.V.'*, Postbus 1021, 5004 BA Tilburg, bevattend een aanbieding van meer dan 2000 titels van boeken op het gebied van modelbouw, camouflage, emblemen en insignes, uniformen, vliegtuigen, militaire geschiedenis, leger en regimenten, tanks en artillerie etc. Ik neem aan dat belangstellenden op aanvrage deze catalogus toegezonden zullen krijgen.

4. De heer J. Nuis uit Naarden maakte mij attent op het Antiquariaat Poolman, Kloosterstraat 20 te Naarden, alwaar het vrij zeldzame boek *'Gouverneur der Residentie'* nog in enige exemplaren beschikbaar zou zijn tegen de zeer billijke prijs van *f* 35,-. Doe er Uw voordeel mee! Het telefoonnummer van het antiquariaat is 02159-40366.

5. Ons lid, de heer H. Beets te Reeuwijk, zond een artikel toe uit het mei-nummer 1982 van *'Nederlandse Historiën'*. Het artikel is getiteld *'De oprichting van de militaire luchtvaart'* en is van de hand van medebestuurslid J. van den Berg. In datzelfde nummer komt ook een artikel voor over Nederlandse Zouaven, gerecruteerd door de pastoor van Oisterwijk ± 1850. Het genoemde tijdschrift *'Nederlandse Historiën'* is een reeds jaren bestaand periodiek, dat altijd zeer lezenswaardige artikelen publiceert over onze vaderlandse (streek-) geschiedenis. Het verschijnt zes maal per jaar en is al in de zestiende jaargang. Het wordt gedrukt en uitgege-

ven door onze eigen verenigingsdrukker. Het adres van redactie/administratie luidt: W. van der Louw, Gerberasingel 94, 2651 XZ Berkel en Rodenrijs. Telefoon: 01891-3003. De abonnementsprijs bedraagt *f* 15,- per jaar, te storten op postgiro 1633 117.

6. Van de heer J. van Hulzen ontving ik een exemplaar van *'Revista Militare', het tweemaandelijkse officiële orgaan van de Italiaanse landmacht. Voortreffelijk verzorgd, gedrukt op hoogglanzend papier in meer-kleuren. Omvang zo'n 145 bladzijden en met een keur van artikelen, waarvan ik uit dit voorliggend nummer (jan/febr 1982) wil noemen: 'De uniformen van de Italiaanse landmacht 1861-1870'* en *'De militaire prentbriefkaart in het kader van de iconografie van Garibaldi'.*
Men kan zich op dit blad abonneren door storting van L. 18.000,- op postgiro 22521009 ten name van SME - Ufficio Rivista Militare - Sezione Administratica Via XX Settembre 123/A Romma - Italia.

7. Eveneens van de heer L. Francke uit Utrecht kwam de tip over een boekje, dat wordt aangekondigd in *'Zeitschrift für Heereskunde'* mei/juni 1982 en dat is getiteld: *'Das Bayerische Kadettenkorps 1756-1920'.* Het is een uitgave van het Bayerische Armeemuseum, behorende bij een speciale tentoonstelling over het kadettenkorps van Beieren. Het bevat vele afbeeldingen, waaronder tien in kleuren. Dr Aichmer behandelt kort de geschiedenis van het korps en zijn commandanten. Dr Kram geeft een beschrijving van de uniformontwikkeling van het kadettenenue. Het grootste deel van het boekje is gevuld met een beschrijving van de afzonderlijke tentoonstellingsstukken. Dit boekje - tevens catalogus - is slechts voor DM. 14,80 (+ porto) te verkrijgen bij de Ganghofersche Buchhandlung, Donaustrasse 11 te 8070 Ingolstadt, W. Duitsland.

8. In het hierboven reeds genoemde Duitse tijdschrift las ik ook, dat in het Krijgsgeschiedkundig Museum Rastatt tot 31 oktober 1982 een tentoonstelling wordt gehouden onder de titel: *'Garde und Leibtruppen im Reichsheer bis 1918 - Feldzeichen des Königlich Preussischen Gardekorps'.* Het museum is dagelijks (behalve op maandag) geopend van 10.00 uur tot 17.00 uur. Het kasteel Rastatt is te vinden in Baden-Würtenberg aan de rivier de Murg.

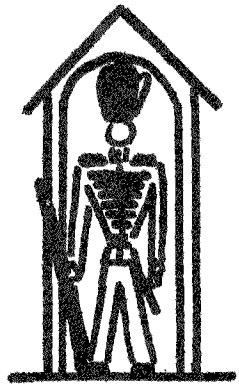
9. Ons oud-bestuurslid en nog altijd zeer actief medelid J. Albarda uit Hilversum maakte mij attent op het merkwaardige boek *'Daar was laatst een meisje loos. Nederlandse vrouwen als matrozen en soldaten - een historisch onderzoek'*, door R. Dekker en L. van de Pol, dat vorig jaar verscheen bij uitgeverij Ambo en verkrijgbaar is voor *f* 19,50 in de boekhandel. Het boek, dat handelt over als man verklede vrouwen, die dienst namen bij de V.O.C. of in het Staatse leger, werd uitvoerig beschreven in het bijvoegsel van 'Vrij Nederland' van 16 mei 1981.

10. Ik heb U al eens iets gezegd over de uitstekende pockets van de serie *'Die bibliophilen Taschenbücher'*, waarbij onder meer de zesdelige serie *'Das deutsche Bundesheer'* met alle kleurenprenten verscheen (prijs DM. 19,80 per stuk). Daarnaast zijn echter nog meer boekjes verschenen, die voor ons van belang kunnen zijn, namelijk:
   - nr 43 uit de serie: *'Turnierbuch'* met 27 kleuren-afbeeldingen (DM. 9,80);
   - nr 14 uit de serie: *'Schul und Campagne-Pferde'* met 46 afbeeldingen naar de uitgave van 1760 (DM. 9,80);
   - nr 253 uit de serie: *'Militärmarken'* met 70 kleuren-afbeeldingen (DM. 19,80);
   - nrs 154 en 157 uit de serie: *'Propagandapostkarten'* I en II, met ieder 80 afbeeldingen (deel I 1898-1928, deel II 1933-1943, per stuk DM. 16,80);
   - nr 150 uit de serie: *'Ehrenbusch'n für d' Osterreicher Armee'*, naar de uitgave van 1853, met vele afbeeldingen (DM. 6,80);
   - nr 176 uit de serie: *'Vom Kadetten zum General'*, de militair in de caricatuur, 120 ten dele gekleurde afbeeldingen DM. 16,80);
   - nr 122 uit de serie: *'Vom Hosenbandorden zur Ehrenlegion'*, nadruk van de uitgave

van 1821, met 39 kleurenplaten (DM. 16,80);
- nr 81 uit de serie: *'Wappen und Flaggen des Deutschen Reiches und seiner Bundesstaaten (1871-1918)*, met 41 kleurenprenten (DM. 14,80).

COLLECTIE MILITAIRE TRADITIE

Op 7 november 1981 richtte onze najaarsexcursie zich op het Luchtmachtmuseum te Soesterberg en het museum van de stichting *'Collectie Militaire Traditie'* te Driebergen. Eén onzer bestuursleden karakteriseerde het laatste als *'het bruine café onder de Nederlandse musea'*, wat door de stichting als een eretitel wordt beschouwd.
Het ontstaan van deze stichting en haar museum is een apart verhaal. Op 1 augustus 1969 keerde de toen 11-jarige Jaap van der Burg terug van een Scandinavische vacantie. Bij het bezoek aan het legermuseum van Kopenhagen constateerde hij, vooral gezien de grote verzameling miniaturen: *'Dat kan ik ook'*. Bij terugkeer ontruimden zijn ouders een hoekje van de kelder en Jaap begon te verzamelen. Die verzameling groeide zo snel, werd zo consequent en serieus uitgebouwd en geëxposeerd, dat na enkele jaren een echt museum ontstond, dat inderdaad zeer fraaie stukken kon tonen. Het geheel was als vrijetijdsbesteding voor één student niet meer te beheren en te runnen en bevatte bovendien zoveel bijzondere en waardevolle voorwerpen, dat het voortbestaan diende te worden gewaarborgd.
Wettelijk volwassen geworden richtte Jaap op 2 augustus 1979 dus de stichting *'Collectie Militaire Traditie Jaap van der Burg'* op met als doelstelling: *'Het wekken en vergroten van de belangstelling voor de Nederlandse strijdkrachten en derzelver tradities en geschiedenis'*. Hij slaagde er in een bestuur te vormen uit een aantal gerenommeerde figuren, in welk bestuur onze vereniging een kwaliteitszetel bezet.
Behalve door het openstellen en -houden van het museum te Driebergen tracht dat bestuur de doelstelling na te streven door het publiceren van artikelen in diverse bladen en het houden van lezingen over traditie in uniformering en uitmonstering van onze strijdkrachten. De stichting werkt, ook in het museum, uitsluitend met vrijwilligers en wordt niet gesubsidieerd. Zij is voor haar financiën dan

ook geheel afhankelijk van donateurs, die voor een bijdrage van tenminste *f* 10,- per jaar behalve vrij entree in het museum, een jaarverslag en een speciale nieuwjaarswens ontvangen. Evenals de meeste musea kampt ook de stichting met ruimtegebrek. Slechts een zeer klein gedeelte van de omvangrijke collectie kan worden geëxposeerd. Dit impliceert echter wel dat de expositie voortdurend wisselt omdat nieuwe aanwinsten die getoond moeten worden andere, eerder geëxposeerde zaken, naar het magazijn verbannen.
Sinds kort beschikt de stichting over een eigen das. Het is een donkerblauwe das, waarop het vignet van de stichting, zoals hierbij afgebeeld, enkelvoudig zilverkleurig, boven een smalle, schuine rood-wit-blauwe streep staat. De das is verkrijgbaar door overschrijving van *f* 25,- op postgiro 38 88 960 t.n.v. Stichting Collectie Militaire Traditie, Driebergen, onder vermelding van 'das'.
Het bruine café onder de Nederlandse musea is geopend op zaterdag, zondag en feestdagen van 12.00 tot 18.00 uur en van april t/m september op dinsdag t/m vrijdag van 14.00 tot 18.00 uur, van oktober t/m maart op woensdag van 14.00 tot 18.00 uur. Verder op afspraak. Het is te vinden te Driebergen aan de Hoofdstraat 94.

MILITAIRE GEDENKTEKENS (8)

Aanvulling op volgnummer 100, zie M et H mei/april '82, Dubbeldam. Dit monument ter nagedachtenis aan zes gesneuvelden van III-14RA werd opgericht n.a.v. een initiatief van wachtmeester A. Kleiboer. Het werd onthuld op 10 mei 1956 door Mevrouw Mulder, echtgenote van de in het verzet omgekomen Afdelings Cdt. Het werd ontworpen door Res 1e Lt. b d Ir A.H.H. Robbé Groskamp, voormalig Bt.O. van 1-III-14RA. Het bestaat uit een stenen voetstuk waarop een model van een vuurmond van 12 l. staal. Dit monument wordt ook genoemd in *'Sta een ogenblik stil . . .'* van W. Ramaker en B. van Bohemen. (Bron: St. Barbara, juli 1956).

122. **Emmeloord.** Het Herman Visserplein. Zo genoemd naar een gesneuvelde verzetsstrijder.
123. **Emmen.** Gedenksteen bij de 24 graven van RAF bemanningsleden, omgekomen in W.O. II. Begraven op de algemene begraafplaats te Nieuw Dordrecht. Onthuld in 1980. (Bron: *atWapenbroeders'*, juni/juli 1980).
124. **Enkhuizen.** Voor het Stadhuis. Kanon met wapen van Karel V, afkomstig van een Duinkerker kaper wiens schip in de lucht vloog waarna een van de kanonnen op een Enkhuizer schip terechtkwam.
125. **Enkhuizen.** Zuiderspui. Het *'Huis met de kogel'*. In de gevel een kogel uit de 80-jarige oorlog.
126. **Enkhuizen.** De Dromedaris. Aan de buitenmuur. Twee ankers buitgemaakt op de Geldersen in 1537 toen dezen onder Hertog Karel van Gelre een aanval op Enkhuizen beraamden.
127. **Ermelo.** Generaal Spoorkazerne. Borstbeeld van Generaal S.H. Spoor. Vervaardigd door de beeldhouwster Marian Gabius. Generaal Spoor was Opperbevelhebber van de strijdkrachten in Ned. Indië. Commandeur in de MWO, Commandeur in de Orde van Oranje Nassau, Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Hij ontving de *'Medal of Freedom'* met de palmen van de President van de Ver. Staten van N.A. Hij werd geboren op 12 januari 1902 en overleed op 25 mei 1949 en werd begraven op het Ereveld Menteng Poelo bij Batavia.
128. **Exloo.** In de bossen rond Exloo staat een eenvoudig monument ter nagedachtenis aan vijf Groninger verzetsstrijders, die in 1944 door de bezetters werden gefusilleerd.
129. **Exmorra,** Friesland. In het dorp een bank met stenen zuiltje waarop staat:

1940-1945
Aangeboden aan het dorp
Exmorra door voormalige
onderduikers op 20 Aug. 1951.

130. **Follega,** Friesland. Gem. Lemsterland. Aan het Tjeukermeer. Voormalige herberg *'De Drie Kogels'*. Een uithangbord met 3 kogels. Herinnert aan het gevecht van de Lemster burgerwacht tegen het Engelse invasieleger op 2 oktober 1799.
131. **Franeker.** Mauritsbrug. Dijkstraat 7. Gebeeldhouwde epitaaf in de gevel van het diaconie rusthuis hoek Godsacker-Dijkstraat. Herinnert aan het ongeval dat Graaf Johan Maurits van Nassau hier op 6 januari 1665 overkwam. Hij was nl. in Leeuwarden geweest voor de begrafenis van zijn neef de Friese Stadhouder Willem Frederik. Hij wilde over Franeker en Harlingen naar Holland terugkeren. In Franeker wilde hij een oud zee kapitein in diens uitspanning *'Golf van Guinea'* ontmoeten. Zij waren namelijk beide in West-Afrika geweest. Toen hij over genoemde brug reed, bezweek deze en mannen en paarden kwamen in het water terecht. Johan Maurits kwam onder de dieren te liggen, waarbij hij een trap van een paard tegen zijn borst kreeg, ook werd hij aan hoofd en hand gewond. Gelukkig wist Benting uit zijn gevolg hem aan een been uit het water te trekken. Hij kreeg enige weken verpleging in het Martenahuis door de zorg van de eigenares, de weduwe van ridder Joachim Adreae.

Behoort bij no. 131.

132. **Garderen.** Gen. Maj. Kootkazerne. Borstbeeld. Vervaardigd door Marian Gobius. Onthuld door Z.K.H. de Prins der Nederlanden op 21-4-1978.
Gen. Maj. Koot was reserve-generaal majoor van de Generale Staf en voormalig Commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten (Zie ook *'Oude Wapenbroeders'*, van jan. 1978).
133. **Garderen.** Monument Dirk Eskes. Commandant radiodienst verzet aldaar. Architect: H. Fels.
134. **Garderen.** Monument voor James Born, verzetsstrijder aldaar. Architect: H. Fels.
135. **Geertruidenberg.** N.H. Kerk. Gedenknaald voor Adm. Zoutman.
136. **Goirle.** Marmeren plaat naast vijf houten palen ter herinnering aan de eerste gefusilleerde gijzelaars, die aldaar onschuldig het leven lieten.
137. **Grave.** Generaal de Bonskazerne. Gedenksteen met het wapen van hem. Hij werd geboren op 9 nov. 1720 (sommige bronnen vermelden 1719) en overleed te Heumen (Hemmen) op 19 nov. 1800. Hij werd begraven te Nijmegen. Hij verdedigde de vesting Grave in 1794 tegen de Fransen onder Salme. De bezetting werd krijgsgevangen gemaakt, maar hij werd vrijgelaten gezien zijn hoge leeftijd. Hij was Nederlands officier van Zwitserse afkomst, in 1765 majoor in het garnizoen Grave, 1766 Lt Kolonel, 1775 Kolonel, 1790 Gen. Maj. der Inf.
138. **Grave.** Algemene begraafplaats. Grafsteen Lt Gen Maximiliaan de Man. Geb. Nijmegen 26 juni 1765, overleden Grave 17 juni 1838. Zie het artikel van J.A.Ph.Laguette in Mars et Hist. nov/dec. 1981.
139. **'s Graveland.**
Op de plaats waar een buiten stond en door de Fransen werd verwoest, werd na 1673 dit herbouwd. Het werd het buitenverblijf van Admiraal Tromp, *'De Trompenburg'* geheten.
140. **Groenlo.** Noorder bastion.
Een oud kanon door Frederik Hendrik bij de inname van Grol in 1627 buitgemaakt en aan de burgerij gegeven. De affuit werd door Grolse ambachtslieden in 1948 minutieus nagemaakt en in datzelfde jaar door Prins Bernhard 'onthuld'.
141. **Groningen.** Noorderbegraafplaats. Monument op het graf van Adjudant Onderofficier Johan Hendrik Schweig. Geb. 14 aug. 1779, overl. 10 okt. 1853. Monument onthuld op 10 oktober 1854. Zie het artikel van J.D. Besselink in Mars et Hist. van nov. 1976.
142. **Groningen.** Grote Markt nabij het stadhuis. Borstbeeld Rabenhaupt. In het Rampjaar 1672 verdedigde hij de stad Groningen met succes tegen de troepen van de Bisschop van Munster en de Keurvorst van Keulen. Hierdoor werd de flankdekking van Friesland veilig gesteld en daarmede de toegang tot de Zuiderzee en dus de toegang tot Amsterdam. (Zie: *'Ons Leger'*, 55e jaargang no. 12).
143. **Den Haag.** Binnenhof. Fontein. Als bekroning van de fontein staat wellicht het kleinste standbeeld in deze serie, nl.

dat van Graaf Willem II, Rooms Koning en Graaf van Holland. Op de rand van de fontein staat in gotische letters: TER NAGEDACHTENIS AAN WILLEM II - ROOMS KONING EN GRAAF VAN HOLLAND - BEGUNSTIGER DER STEDELIJKE VRIJHEDEN - BESCHERMER DER KUNST - STICHTER DER KASTELEN IN 's-GRAVENHAGE EN HAARLEM - GEB MCCXXVII - + MCCLVI.
Dit beeldje is een copie van een zelfde figuurtje op het graf van Bisschop Siegfried von Epstein te Mainz. Wegens ouderdomsgebreken werd de fontein op 25 mei 1967 ontmanteld en op 9 juli 1975 weer in ere hersteld.

144. **Den Haag.** Buitenhof. Ruiterstandbeeld Koning Willem II, onthuld door Koningin Wilhelmina. Het oorspronkelijke standbeeld dateert van 23 maart 1854, het werd in 1924 naar Tilburg overgebracht.

145. **Den Haag.** Prins Hendrikstraat. In een gevel een borstbeeld van Prins Hendrik (de Zeevaarder). Geb. 13 juni 1820, overl. 13 jan. 1879.

146. **Den Haag.** Koningin Marialaan. Monument Juliana van Stolberg. Dit stond vroeger op het L. de Colignyplein. Het werd op 24 april 1930 onthuld door Prinses Juliana. Het werd tijdens het bombardement op 3 maart 1945 beschadigd. In november 1954 werd het 60.000 kg wegende monument in 10 dagen verplaatst.

147. **Den Haag.** Plein.
Standbeeld Prins Willem van Oranje als staatsman. Het plan voor de oprichting van dit monument werd in 1828 aan Koning Willem I aangeboden. Het werd in 1843 door Koning Willem II goedgekeurd. Eerst was het standbeeld gericht naar het zuid-westen, na gereed komen van een ondergrondse garage kijkt de Prins naar het zuid-oosten.

(Wordt vervolgd)

Mr R.A. SCHIMMEL

Historische marsen uit de Warschaupaktlanden

In de landen van het Warschaupakt heeft zich de laatste jaren een verandering op het gebied van militaire muziek voorgedaan. Tot nog niet zo lang geleden werd in de meeste van die landen de erfenis uit het verleden op dat gebied genegeerd; deze was immers het product van het apparaat van de uitbuitende klasse, en kon dan ook niet anders dan als verwerpelijk worden beschouwd. Zulks werd ook wel expressis verbis op de platenhoezen vermeld, waarbij trots werd gewezen op de totale ommekeer die in de stijl van de militaire muziek had plaats gevonden: van een militaristisch-kapitalistische, volksvreemde stijl naar het bezingen van de vrede en de roem van de arbeidende klasse. Soms komisch is het om dan vervolgens op de plaat te horen dat de nieuwe stijl een zuivere voortzetting was van de verafschuwde oude. Komisch, maar tegelijkertijd zeer gegrijpelijk; men kan niet zomaar een erfenis van eeuwen overboord zetten en iets geheel nieuws scheppen op kunstgebied, zulke veranderingen - want die zijn er immers ook bij ons - gaan geleidelijk.
De laatste tijd echter is het besef, dat de huidige kunstzinnige uitingen toch zijn ontstaan uit en beïnvloed door vroegere, kennelijk weer toegestaan. Als gevolg daarvan hebben in vele landen van het Oostblok platen van militaire orkesten het licht gezien, waarin aandacht wordt besteed aan het verleden op militair-muzikaal gebied, en waarbij hatelijke opmerkingen daarover in de bijbehorende, verklarende tekst achterwege worden gelaten. Tsjechoslowakije neemt daarbij een wat afzonderlijke positie in, omdat dat land pas als zodanig bestaat sinds het einde van de eerste wereldoorlog, en voordien tot het Oostenrijkse imperium behoorde. Tegelijkertijd mochten de Tsjechoslowaken, in het bijzonder de Bohemers, zich er op beroemen al eeuwen de kapelmeesters èn de komponisten van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie te

zijn geweest: één van de beroemdste onder hen was Julius Fucik. Tsjechoslowakije heeft zich daarover nooit geschaamd, en de marsen van al die vele komponisten werden en worden veelvuldig gespeeld, ok op grammofoonplaten, zoals Supraphon 114 1020 *'Old Austrian military marches'* en Supraphon SUA 54739 *'World military marches'*.
Polen laat zich thans ook niet onbetuigd. Wel kan daarbij worden aangeknoopt aan de vele vrijheidsbewegingen en opstanden tegen vreemde heerschappij, waaraan de tragische geschiedenis van dat land zo rijk is geweest. za SX 1618 *'Historical Marches'*, gespeeld door de Centrale Poolse Legerkapel, is daar een voorbeeld van, met o.a. de Sobieski mars en de Poniatowski mars.
Ook de USSR heeft een LP, waarop de militaire muziek van het zo gehate Tsaristische regime uit de 19e eeuw, inclusief de signalen van toen, te horen is: Melodiya C-10-14389-90 *'Signalen en marsen van het 19e eeuwse Russische Leger'*, door de kapel van het Ministerie van Defensie in Moskou. De marsen zijn alle van bereden regimenten.
De D.D.R. is wat minder soepel, is immers ook altijd het strengst in de leer. Toch komt het steeds meer voor, dat op de regelmatig verschijnende platen van het Zentrales Orchester der Nationalen Volksarmee van de merken Eterna en Amiga ook de vroeger verketterde marsen uit de Preussische Armeemarschsammlung tevoorschijn komen, zoals op bv. Eterna 815072 *'Historische Militärmärsche'*, Amiga 845165 *'Mit klingendem Spiel'* en (door het Zentrales Orchester des Ministeriums des Innern) Eterna 815080 *'Einzug der Gladiatoren'*.

Hongarije sloot in 1981 de rij met historische Hongaarse marsen uit de periode 1848-1940 op de, ook in Nederland verkrijgbare LP Hungaroton SLPX 5013 gespeeld door de Centrale Kapel van het Hongaarse Volksleger. Ook hierin wordt aansluiting gevonden bij de diverse pogingen in de vorige eeuw van het Hongaarse volk om zich te bevrijden van vreemde overheersing. Vader en zoon Ferenc (Franz) Lehár behoren tot de kapelmeesters-komponisten van Hongaarse afkomst. Uit de tekst die bij de plaat hoort, blijkt tevens dat diverse uit die 19e eeuwse Hongaarse marsen nog steeds bij het Hongaarse Volksleger in gebruik zijn. De Klapka-mars b.v. is de officiële parademars van het leger; het is een mars met alles erin wat men zich van een Hongaarse mars voorstelt.
Uit dit alles blijkt wel wat een taai leven zo'n militair-culturele traditie heeft; die handhaaft zich tegen alle onderdrukking en verloochening in, als hij maar goed is. Het is ook curieus om uit zo'n lang vervlogen tijdperk en uit een gebied, dat toen hier te lande weinig bekend was, klanken te horen die men reeds lang verloren waande. Het moet een rijke traditie geweest zijn, waarvan nu nog zoveel, ondanks alle vernielingen en regimewisselingen in die landen, overgebleven is!

★

H.G. Meijer:

Studieafdeling
RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN

Afdelingsnieuws
Zoals bekend is de studieafdeling erin geslaagd om voor de tentoonstelling in het kader van het derde lustrum van onze vereniging, welke vorig jaar in het museum Flehite in Amersfoort gehouden werd, een gemeenschappelijke inzending samen te stellen. Uit vier collecties, nl. van J. Burger, W. Freriks, B. Wagenaar en ondergetekende, werd een selectie gemaakt. Dit leverde een uniek resultaat op.
Na overleg met het bestuur van de vereniging is de heer B. Wagenaar benoemd tot medecorrespondent van de studieafdeling. Hiermee krijgt zijn positie binnen onze groep nu een officiële status. De hulp die de heer Wagenaar ons bood, was in het verleden reeds onontbeerlijk. Denkt u maar aan zijn steun bij het samenstellen van het informatiepakket. Het is verheugend dat het bestuur van de vereniging dit met deze benoeming nu heeft bekrachtigd.
Eveneens verheugend is het feit dat ik een nieuw lid mag introduceren die zijn sporen op het gebied van de phaeleristiek, de kennis van ridderorden en onderscheidingen, reeds verdiend heeft, namelijk de heer C.P. Mulder. Zijn publicaties in de organen van o.a. de Britse vereniging *'Orders and Medals Research Society'* en het Duitse *'Internationale Gesellschaft für wissenschaftliche Ordenskunde e.V.'* hebben reeds algemene waardering geoogst. De heer Mulder heeft zich op een zeer originele wijze willen introduceren, namelijk door het samenstellen van een artikel voor ons blad, dat u elders in dit nummer zult aantreffen.
We hopen dat dit een eerste bijdrage zal zijn uit een lange reeks!

W.E. van POPTA

Hoogst ernstige schending der Onzijdigheid (2)

De Koninklijke Marine in actie

Neutraliteitsproclamatie 30 juli 1914:
artikel 1:
Binnen het rechtsgebied van de Staat, omvattende het grondgebied van het koninkrijk in Europa, benevens de koloniën en bezittingen in andere werelddelen, worden generlei vijandelijkheden toegelaten, noch mag dat gebied als basis voor vijandelijke operaties worden gebruikt.
Onder het rechtsgebied van de Staat is mede begrepen: de kustzee tot op een afstand van 3 zeemijlen gerekend van de laagwaterlijn.

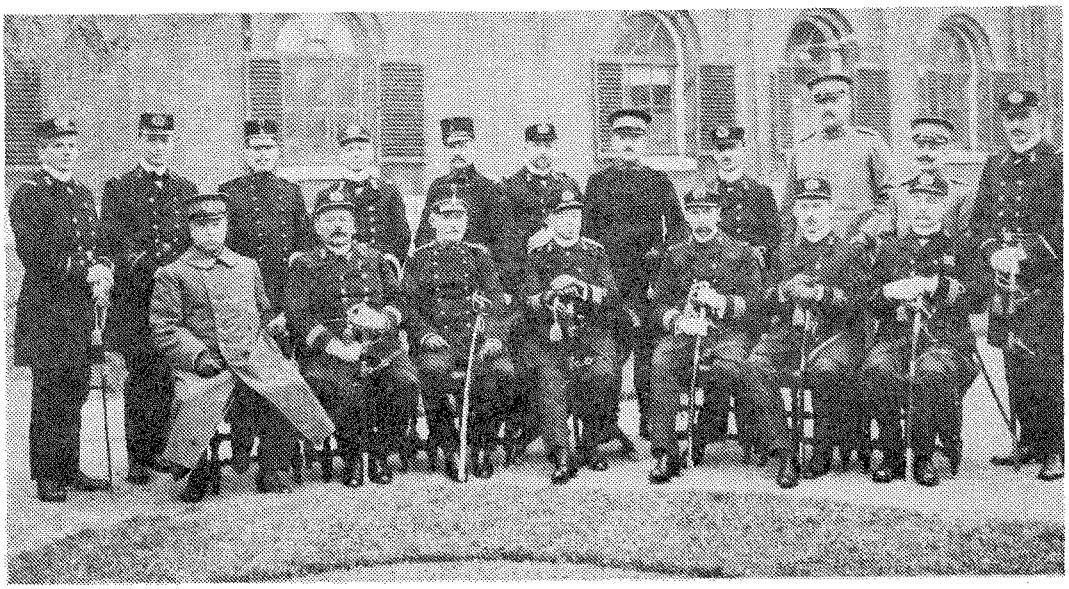
Militaire kustwacht

Tijdens de mobilisatie 1914-1918 waren langs de gehele Nederlandse kust militaire kustwachtposten opgesteld, waarvan het personeel afkomstig was uit het loodswezen, van de dienst betonning, bebakening en verlichting, aangevuld met zeemiliciëns.
De gehele Nederlandse kust was in een paar delen verdeeld, elk staande onder de directie van een vlagofficier, welke zijn zetel had ter plaatse waar de Rijkswerf was gevestigd, nl. in Willemsoord, Den Helder en Hellevoetsluis. Een klein gedeelte ressorteerde onder Amsterdam. Tot de marine-directie van Den Helder behoorden alle havens en zeegaten van de Texelse en daar benoorden gelegen zeegaten, tot en met de rede van Delfzijl. De centrale leiding berustte bij de minister van Marine, schout bij nacht J.J. Rambonnet, daarbij geadviseerd door de chef van de marinestaf, kapitein ter zee W.J.G. Umbgrove. Op zijn beurt maakte de marinestaf in Den Haag deel uit van het bureau van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, generaal C.J. Snijders.
De commandant der Zeemacht te Willemsoord was tevens commandant van de Stelling Den Helder, toentertijd vice-admiraal W. Naudin ten Cate. Deze vlagofficier stond onder de onmiddellijke bevelen van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht. Voor wat betreft personeel en materiëel der zeemacht binnen zijn ressort was zijn rechtstreekse chef de minister van Marine.
Behoudens de hem verstrekte bevelen is de Stelling-commandant persoonlijk en uitsluitend verantwoordelijk voor de veiligheid en het behoud der Stelling. Hij oefent een volkomen gezag uit over de Stelling met al haar onderdelen. **Bij dringende noodzaak handelt hij op eigen gezag.**

Zo staat het in de orders van de Stelling-commandant.
Het kanongebulder in de vroege morgen van de 16e juli was in Den Helder gehoord, tegelijkertijd gaven kustwachtposten door, dat Britse marine-eenheden Duitse schepen aanvielen, waarbij de territoriale zeegrens meermalen werd overschreden, en een ernstige schending onzer neutraliteit plaats had.
Wilde de Nederlandse regering tegenover de oorlogvoerende mogendheden haar neutraliteit bewijzen, was op dat moment militaire tussenkomst dringend gewenst.
Wat was de reactie van admiraal Naudin ten Cate en welke maatregelen werden door hem genomen? Wat was zijn strategie en over welk materiaal en manschappen kon hij beschikken? Heeft vóór het uitvoeren van zijn besluit tot handelen overleg plaats gehad met de minister van Marine en met de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht; of heeft hij op eigen gezag gehandeld, geleid door de noodzaak der hoogst ernstige omstandigheden?

Bundel No 62 (1) 130 Marinestaf 1917

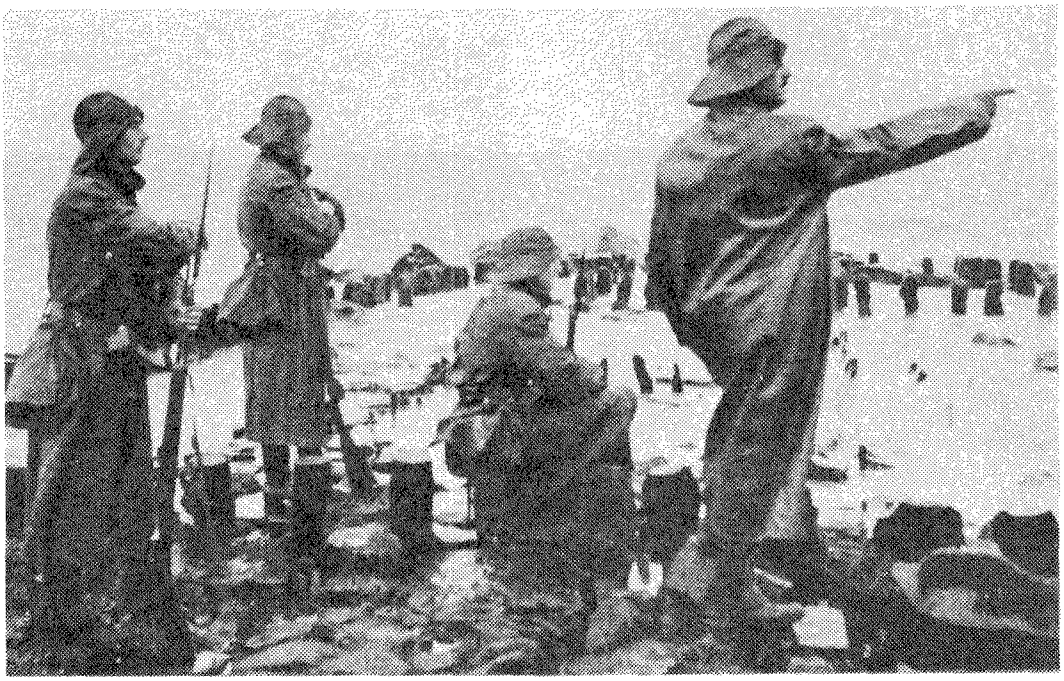
Bovengenoemde Bundel, bewaard in het Centraal Archieven depôt van het ministerie van Defensie in Den Haag, bevat een aantal brieven, stukken, rapporten die nodig waren om dit artikel te kunnen schrijven.
Eén van de belangrijkste brieven is wel het officiëel schrijven van 17 juli van admiraal Naudin ten Cate aan de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht. In deze missive geeft de Stelling-commandant verslag van het

Staf van de commandant van de stelling Den Helder en van de marine te Willemsoord, eerste rij in het midden Vice-admiraal W. Naudin ten Cate, commandant der marine te Willemsoord en commandant van de stelling Den Helder.

Engelse optreden en zijn militair antwoord. Hij schrijft daarin o.m.: nadat te 06u52 het eerste bericht van de overval in Den Helder was ontvangen werd *'terstond order gegeven aan het ter rede liggende (pantserschip) Kortenaer, en aan de in de haven liggende torpedoboten, zo spoedig mogelijk uit te varen, met order om in zuidelijke richting te stomen, terwijl bekend werd gesteld hetgeen was voorgevallen.'*
De Kortenaer verliet te 07u30 de rede. De torpedoboten (G boten), welke in een half uur stoomklaar moesten zijn, ontmeerden 15 minuten en 20 minuten nadat de order hen had bereikt; zij vertrokken te 7u20 en 7u25 uit de haven; de twee Z boten, waaronder de Z 6 met name wordt genoemd, verlieten te 07u35 en 07u99 Den Helder. *'Aan de torpedoboten te IJmuiden werd order gegeven om het s.s. Laviania, die nacht bij Post 21 van de Kustwacht gestrand, te bewaken. De commandant maritieme middelen op Terschelling kreeg order, om de aldaar gestationeerde groep torpedoboten uit te zenden en in zuidelijke richting te doen kruisen.'*
Toen te 08u30 onze schepen ter plaatse van de aanval kwamen, waren alle Britse torpedojagers met hun prijsgemaakte schepen buiten de Nederlandse territoriale wateren. De Lavinia werd in de namiddag van 16 juli vlot gebracht en naar IJmuiden gesleept, onder escorte van torpedoboten.

Ik kom nog even terug op de brief van 17 juli van admiraal Naudin ten Cate aan generaal Snijders. *'Het is de betreuren'*, zo schrijft de admiraal, *'dat door betrokkenen (bedoeld worden de havenautoriteiten in Rotterdam) geen kennis was gegeven, dat er zo'n groot aantal koopvaardijschepen gezamenlijk onze territoriale wateren zou bevaren, temeer, waar nu, ter bespáring van kolen een geregelde bekruisingsdienst niet meer werd uitgeoefend. Ware hiervan bericht ontvangen, dan had gezorgd kunnen worden, dat in de territoriale wateren enige onzer schepen aanwezig waren geweest, en had de schending onzer onzijdigheid waarschijnlijk voorkomen kunnen worden, waarbij ik erop wijs, dat zelfs de aanwezigheid van de Texel hoogstwaarschijnlijk een optreden van de Britse jagers tegen de Ariadne heeft voorkomen.'*
Als ik dit laatste even mag toelichten:
Toen namelijk het s.s. Ariadne zich bij de Texel had gemeld, werden tien à twaalf Britse jagers verkend, die in noordelijke richting stoomden. De Texel, zoals we zagen, ging toen liggen tussen de Ariadne en de jagers in. Verplaatsen van de Texel vond nog eenmaal plaats. *'De Britse jagers keerden daarop in zuidelijke richting.'*
Het is meermalen gebleken, dat de aanwezig-

De kustwacht

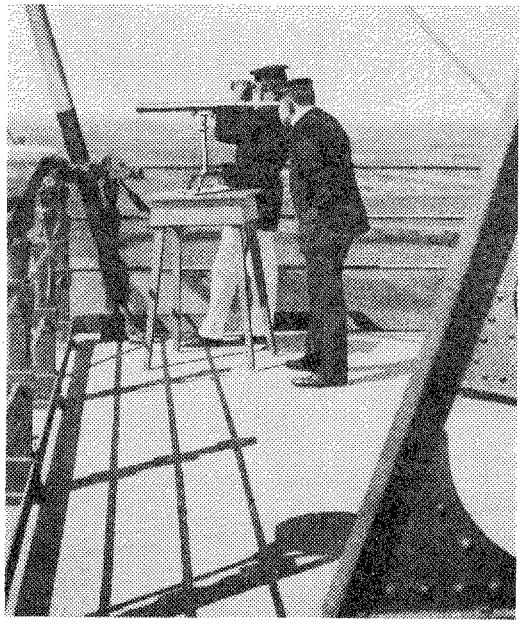
heid van een van H.M. schepen (de Texel was n.b. een gevorderde sleepboot, onbewapend), voldoende was Nederlandse belangen in binnen- en buitenland te beschermen. Ik ken zelfs voorbeelden van Nederlandse oorlogsschepen in buitenlandse havens ter bescherming van belangen van aldaar wonende Nederlanders, waar de commandant in persoon meer betekende dan het kanon. Als voorbeelden noem ik H.M. Friesland in 1899 in Zuid-Afrikaanse wateren; H.M. Kortenaer in 1914 in Mexicaanse wateren; H.M. Maarten Harpertsz. Tromp in 1922/'23 in Smyrna. De vraag die ik stelde, heeft de commandant van de Stelling Den Helder op eigen gezag gehandeld en zich niet eerst verstaan met de minister of met generaal Snijders is duidelijk beantwoord.
In alle bescheidenheid zou ik willen vragen, wat de admiraal anders had moeten doen in die omstandigheden? Hij had de bevoegdheid tot handelen.

Niet in dank afgenomen

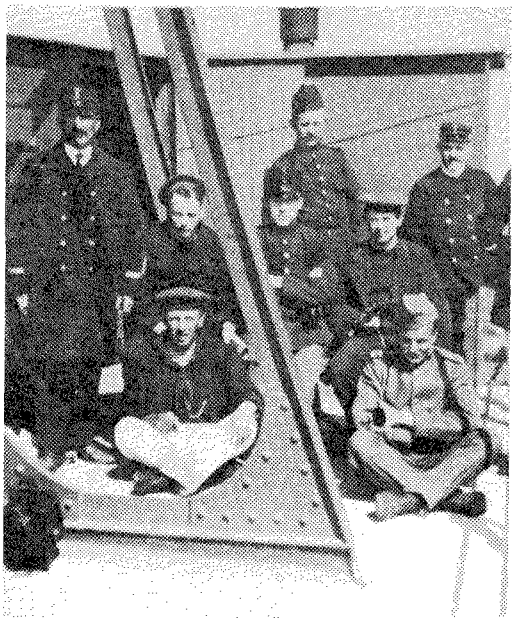
Naar aanleiding van het Britse optreden onder de Nederlandse kust gaf het departement van Marine een communiqué, waaruit ik het volgende citeer:

'Zodra te 06u52 te Den Helder bericht gekomen was, dat Britse torpedobootjagers binnen de territoriale grenzen naar vrachtschepen toestuurden, werden Hr.Ms. Kortenaer en vier torpedoboten daarheen gezonden, welke te 08u25 ter plaatse aankwamen; twee andere kregen order bij Texel en het Schulpengat te blijven kruisen, twee tussen Vlieland en Terschelling in . . .' (Comm. kap.t.z. J.S.A. Kroon).

Wanneer ik tracht het aantal torpedoboten te tellen, meegerekend de boten die vanuit IJmuiden bij de strandingsplaatsen van Duitse koopvaardijschepen posities kozen, kom ik op een aantal van minstens tien boten, mogelijk twaalf; waarbij de Kortenaer als vlaggeschip van het smaldeel fungeerde.
Tactisch gezien waren ze te zwak tegenover Britse jagers als het tot een treffen zou zijn gekomen. Uit een oogpunt van neutraliteitsstrategie werd onze onzijdigheid gehandhaafd. Duitsland noch Groot-Brittannië hebben hierover klachten geuit.
Bij *'marine-overlevering'* wordt verteld, dat de maatregelen door admiraal Naudin ten Cate genomen hem niet in dank zijn afgenomen. Bij welke gelegenheid dit aan de commandant in Den Helder is gezegd, is mij niet

De kustwacht op de uitkijk.

Een kustwachtpost

duidelijk. In de mij beschikbare correspondentie heb ik daarover niets kunnen vinden. Om mij te vergewissen heb ik de zoon van wijlen de admiraal, Mr F.J. Naudin ten Cate, om inlichtingen gevraagd. Hij vertelde nog zich duidelijk te herinneren de opmerking van zijn vader, dat de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht zijn optreden als commandant niet in dank had afgenomen. Zijn vader, die *'Memoires'* heeft achter gelaten - zo deelde Mr Naudin ten Cate mede - schrijft hierover met geen woord.
De toen 19-jarige zoon maakte bij zijn vader de opmerking: *'of men in zo'n geval geen vliegtuigen naar de plaats kan zenden?'* (18 augustus 1917 werd de Marine-Luchtvaartdienst opgericht).

Instructie voor de batterij-commandant
In een schrijven van 23 juli 1917 van de opperbevelhebber van Land- en Zeemacht gericht aan de chef van de Marinestaf, luidt de Instructie voor de batterij-commandant der Stelling Callantsoog, Kamperduin en Egmond:
'Indien aan het tweevlaggensein 'onzijdigheid eerbiedigen' geen gevolg wordt gegeven, wordt een granaat voor de boeg afgevuurd. Daarna een granaat afgevuurd vóór de boeg over het overtredende of één der overtredende vaartuigen. Bepaald is, dat als eerste waarschuwing een scherp schot moet worden gedaan.'
Vice-admiraal Naudin ten Cate was van 1 november 1913 tot 16 september 1918 de hoogste marinechef in Den Helder.

Zoals gezegd, heb ik uit de correspondentie tussen generaal Snijders en admiraal Naudin ten Cate niet kunnen opmaken waaruit het ongenoegen van de opperbevelhebber van Land– en Zeemacht zou hebben bestaan. Dat de Chef van de Marinestaf, kapitein ter zee Umbgrove invloed zou hebben gehad in deze zaak op de generaal, lijkt mij haast onmogelijk. Ik ben ervan overtuigd, dat Umbgrove, indien hij commandant der zeemacht in Den Helder zou zijn geweest, hij evenzo zou hebben gehandeld als admiraal Naudin ten Cate in zijn geval heeft gedaan. Vóór Umbgrove chef van de marinestaf werd, was hij commandant van een der pantserschepen van het eskader in Oost-Indië tijdens de mobilisatie. Tijdens patrouilleren in de Indische wateren voer het oorlogsschip in de positie van 'klaar voor het gevecht'. Hij kende de konsekwenties.

(Wordt vervolgd)

BESTUURSMEDEDELINGEN

Jaarlijkse algemene ledenvergadering 1982

Ook dit jaar zal de ledenvergadering plaatsvinden in de Bernhardkazerne, Barchman Wuytierslaan 198 te Amersfoort, en wel op **zaterdag 2 oktober a.s.** In de onderofficiersmess, die we deze dag van 10.00 uur tot 16.30 uur tot onze beschikking hebben, zullen in gescheiden ruimten een ruilbeurs en een expositie gehouden worden. Laatstgenoemde is gewijd aan 150 jaar Militaire Spectator.
In de mess zijn tegen contante betaling koffie en andere dranken verkrijgbaar. De kosten van de 'lopende' lunch bedragen *f* 20,- per persoon. Hierbij zijn de lunch- en personele kosten inbegrepen.
Zij die deze dag wensen bij te wonen, dienen zich vóór 20 september a.s. op te geven door middel van het formulier elders in dit blad, dat dient te worden verzonden naar de heer J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar. U wordt verzocht dan tegelijkertijd de kosten van de lunch over te maken op giro 29 40 790 t.n.v. penningmeester 'Mars et Historia' te Wassenaar of op rekening nr 65 82 12 125 van de Nederlandsche Middenstandsbank te Wassenaar, t.n.v. penningmeester 'Mars et Historia'.
De Bernhardkazerne is op 2 oktober vanaf 10.00 uur 's morgens voor de leden van de vereniging geopend. Men dient bij binnenkomst zijn naam op te geven aan de wacht. De kazerne is te bereiken:
- vanaf station Amersfoort per bus van de firma Tensen richting Soest.
- vanaf station Amersfoort te voet rechtsaf over de Barchman Wuytierslaan (± 15 minuten). Vóór de spoorwegovergang links.
- per auto: uit de richting Utrecht: na Soesterberg op de rotonde richting Amsterdam en Soest volgen, vóór de spoorwegovergang links; uit de richting Apeldoorn en Zwolle: op de rotonde Hoevelaken richting Utrecht volgen, op de eerstvolgende rotonde de richting Amsterdam en Soest, vóór de spoorwegovergang links; uit de richting Amsterdam: via Soest richting Amersfoort, voorbij dierentuin Amersfoort over de spoorwegovergang direct rechtsaf.

Dagindeling ledenvergadering

10.00 uur Opening, start ruilbeurs.
12.30 uur 'Lopende' lunch.
13.30 uur Jaarlijkse algemene ledenvergadering
15.00 uur Lezing door W. Walthuis, brigade-generaal der infanterie b.d. over 150 jaar Militaire Spectator.
16.30 uur Vermoedelijk tijdstip van sluiting.

AGENDA ALGEMENE LEDENVERGADERING

1. Opening.
2. Notulen van de vorige algemene ledenvergadering (zie 'Mars et Historia' XV (1981-6, blz. 92-94).
3. Stichting Diekerhoff-fonds.
4. Financiëel overzicht 1982 (zie elders in dit nummer).
5. Verslag kascommissie 1982-1983.
6. Benoeming kascommissie 1982-1983.
7. Jaarverslag van de secretaris.
8. Jaarverslag 'Mars et Historia' (zie elders in dit nummer).
9. Bestuursmutaties. Aftredend zijn de heren Cats en Van Popta. Beide heren stellen zich herkiesbaar.
10. Rondvraag.
11. Sluiting.

JAARVERSLAG 1981-1982 VAN DE SECRETARIS

A. Ledenbestand
Het stemt tot voldoening dat in dit lustrumjaar het ledenbestand boven de 400 is gekomen. Een stijging met 30 nieuwe leden sedert 1 juni 1981 heeft onze vereniging op een sterkte van 404 gebracht. De totale aanwas is 39 geweest. Echter hebben 8 leden opgezegd en verloren wij helaas door overlijden een lid.

B. Bestuur
In de samenstelling van het bestuur is geen verandering gekomen.

C. Correspondentschappen
De afdeling *'Krijgsgeschiedenis en korpsgeschiedenissen KL'* heeft als correspondent de heer H. Ringoir gekregen, die door zijn vele publicaties op dit gebied zijn deskundigheid wel heeft bewezen.
De afdeling *'Tradities en ceremoniëel'*, die al zo lang 'koploos' is geweest, mag zich nu verheugen de heer P. van der Burg als correspondent te hebben, die op zulk een voortreffelijke manier de *'Collectie Militaire Traditie'* in Driebergen beheert.
De deskundige van Nederlandse uniformen bij uitstek, de heer Dr F.G. de Wilde, heeft zijn correspondentschap *'Uniformkunde'* overgedragen aan de heer F.A.Th. Smits, medewerker aan het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum *'Generaal Hoefer'*.
De heer C. Frazer, al jaren een actief vervaardiger van historisch verantwoorde tinnen soldaatjes en diorama's verklaarde zich bereid cor-

respondent te worden van de afdeling *'Militaire en civiele miniatuurfiguren'*.
De afdeling *'Militaire bibliografie en tijdschriften'* mag de heer J.A.C. Bartels als correspondent verwelkomen, terwijl *'Militaire gedenktekens en monumenten'* nu geleid door de heer J. Albarda, wel bekend door zijn publicaties op dit gebied in *'Mars et Historia'* en door onze penningmeester, de heer Drs J.A. Bom.
Voor het eerst sinds lange tijd zijn nu alle afdelingen voorzien van een of meer correspondenten. Wij hopen dat dit ook in de artikelenstroom voor *'Mars et Historia'* te bemerken zal zijn.

D. Evenementen
De volgende evenementen zijn in het verslagjaar georganiseerd:
5 september tot en met 11 oktober:
Lustrumtentoonstelling *'Van soldatenmoed tot verzamelgoed'* in het Museum Flehite te Amersfoort. Ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van onze vereniging heeft een aantal van onze leden voorwerpen uit hun verzameling in dit mooie Amersfoortse museum tentoongesteld. Mede dankzij de enthousiaste medewerking van de museum-directie is aan dit gebeuren een ruime bekendheid gegeven kunnen worden, waardoor een verrassend groot aantal mensen de tentoonstelling heeft bezocht. Verscheidene bezoekers hebben zich als lid van de vereniging opgegeven. Er waren bijzonder fraaie en kostbare voorwerpen te zien, die de toets van elke kritiek gemakkelijk konden doorstaan.
Blij verrast waren wij dat de Secretaris-generaal van het Ministerie van Defensie, Drs G.H.J.M. Peijnenburg, die lid is van de vereniging, de tentoonstelling heeft willen openen en daarna met bijzondere aandacht het geëxposeerde heeft bezichtigd.

5 september 1981
Algemene ledenvergadering in het Museum Flehite te Amersfoort, welke na de officiële opening en bezichtiging van de lustrumtentoonstelling in een zaal van het museum werd gehouden. De notulen van deze vergadering staan afgedrukt in *'Mars et Historia'* nr 6, nov/dec 1981.

7 november 1981
Najaarsexcursie naar het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg en de Collectie Militaire Traditie Jaap van der Burg te Driebergen. De fraaie inrichting van het Soesterbergse museum, waar ook veel aandacht wordt besteed aan de Marine Vliegdienst, en de interessante collectie wisten de 43 deelnemers bijzonder te boeien. Een deskundige rondleiding en een goed verzorgde lunch maakten dit bezoek tot een succes. De bezichtiging van de Collectie Militaire Traditie van ons lid, Jaap van der Burg, overtrof de verwachtingen van allen die er nog niet eerder waren geweest. Al met al een geslaagde excursie.

13 maart 1982
Filmdag in het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum *'Generaal Hoefer'* te Leiden. Vertoond werden films uit 1928 en 1937, films over het optreden van Nederlandse troepen in Indonesië in de periode 1945-49, oude militaire journaalfilms, enz. 31 leden hebben van deze dag kunnen genieten.

15 mei 1982
Voorjaarsexcursie naar Breda en Oudenbosch. De 40 deelnemers aan deze excursie verzamelden op de Koninklijke Militaire Academie te Breda voor een interessante rondleiding en toelichting door ons lid, de heer H.J. Wolf, bibliothecaris van de KMA. Na de goed verzorgde lunch begaf het gezelschap zich naar het monument ter nagedachtenis van de gevallenen bij het beleg van de Citadel van Antwerpen voor de N.H. kerk te Ginneken. Bij dit monument, dat nu gerestaureerd wordt, zal eind dit jaar een herdenking van dit beleg, dat in 1832 plaats vond, worden gehouden. Vervolgens werd koers gezet naar Oudenbosch, waar het daar gevestigde Zouavenmuseum werd bezocht. Dit museum over de 3000 Nederlanders, die als Pauselijke Zouaven in de 60-er jaren van de vorige eeuw de Kerkelijke Staat hielpen verdedigen tegen de Garribaldisten, was voor velen van ons een openbaring. Een weinig bekende periode in de militaire geschiedenis kwam hier op een interessante manier tot leven. Tenslotte bleek, hoewel het geen krijgsgeschiedenis betrof, een bezoek aan de merkwaardige basiliek in Oudenbosch voor ons allen een verrassing.

Ruilbeurzen
Ons lid, de heer P.A. Vermeulen, heeft met zijn groep Samenwerkende Militaria Verzamelaars en in nauw contact met de heer B.C. Cats, afdelingscorrespondent *'Militaire emblemen'*, ruilbeurzen georganiseerd op 24 oktober 1981 te Breda en op 24 januari en 4 april 1982 te Bussum. Zij die deze beurzen hebben bezocht, zullen zeker beamen dat zij volkomen aan het gestelde doel hebben beantwoord en een succes zijn geweest.

E. Ledenlijst
Om de toevloed van nieuwe leden na de tentoonstelling *'Van soldatenmoed tot verzamelgoed'* nog in de nieuwe ledenlijst te kunnen opnemen, is deze pas per 1 december 1981 afgesloten. Exemplaren kunnen besteld worden bij de penningmeester.

F. Bibliotheek
De bibliotheek van de vereniging, ondergebracht in het Militaire Luchtvaart Museum, bevat een 400-tal boeken op militair-historisch gebied. Helaas is aan de catalogisering nog niet zo veel gedaan. Het zoeken is naar iemand die zich hiervoor wil inzetten. Vrijwilligers, die dit zo dringend noodzakelijke werk op zich willen nemen, worden verzocht zich te melden bij de secretaris.

G. Vergaderingen
Het algemeen bestuur heeft in het verslagjaar

zeven maal vergaderd, waarvan een maal met de afdelingscorrespondenten. Het stelde teleur dat op laatst genoemde vergadering slechts 10 van de 29 correspondenten aanwezig zijn geweest. De vergaderingen werden gehouden te Arnhem, Breda, 's-Gravenhage (drie maal), Leiden en Soesterberg.

H. Correspondentie en contacten
Er is een stijgende lijn te bespeuren in de contacten met gelijkgerichte verenigingen.

H.M.

Stichting

HET DIEKERHOFF-FONDS

Het bestuur van 'Mars et Historia' heeft gemeend naast de aktiviteiten welke tot nu toe worden ontplooid een actievere bijdrage te leveren aan de militaire historie.
Daartoe overweegt zij een fonds te vormen in de vorm van een aparte stichting, welke dan tot doel zal hebben financiële steun te verlenen aan het tot stand komen en uitgeven van daartoe in aanmerking komende werken op militair-historisch gebied, in de meest uitgebreide zin, publicaties, waarvan een commerciële uitgave in Nederland helaas vaak niet haalbaar blijkt te zijn.
Het bestuur van 'Mars et Historia' stelt voor in het bestuur van de nieuw op te richten stichting een meerderheidspositie in te nemen.
Als hommage aan onze vorige voorzitter zal de nieuwe stichting het **'Diekerhoff-fonds'** gaan heten.
Als aanzet tot het van de grond komen van dit fonds is in de staat van baten en lasten een bedrag van *f* 1.000,- voorlopig gereserveerd.
Op de eerstvolgende ledenvergadering is het punt 'Stichting Diekerhoff-fonds' op de agenda geplaatst.

4e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1981

Nieuwe leden:
J.C.D. de l'Ecluse, Uitterlier 36, 2678 VB De Lier
algemeen
O. Falkeisen, 186 Letitiastreet Barrie L4N 1P5 Ontario, Canada
4
R.C. de Geus, Beresteinlaan 184, 2542 KG 's-Gravenhage
1, 3, 10
D.C.H. Ross, Susannadonk 39, 4707 WN Roosendaal
3

Adreswijzigingen:
A.F. Lancker, Streekweg 246, 1616 AP Hoogkarspel

Wijzigingen:
J.F. de Boer, Valeriaanstraat 6 moet worden: Valeriaanstraat **3**, 3765 EH Soest.

A.F. Lancker: doorhalen 'Afd. correspondent 8'.

Jaarverslag 'Mars et Historia'

In het najaar van 1981 verscheen het derde lustrumnummer, dat 200 pagina's telde. Een groot aantal leden, en zelf enkele niet-leden, leverden hiervoor een bijdrage. Dankzij hen en door de inspanningen van de medewerkers van de Inrichting Uitgeven Boekwerken van het Ministerie van Defensie is deze uitgave een groot succes geworden. De reacties waren over het algemeen erg positief.
Het aantal pagina's van de 'reguliere' afleveringen van ons orgaan werd in de loop van het verslagjaar uitgebreid. Het blad ziet er steeds goed verzorgd uit. Daarom op deze plaats een woord van dank aan de drukker, de heer Van der Louw, voor alle moeite. De hoeveelheid beschikbare kopij liep helaas beduidend terug.

J.v.H.

TRITT HISTORISCHE UNIFORMKALENDER 1983

Ook dit jaar zal het mogelijk zijn deze kalender bij de vereniging tegen sterk gereduceerde prijs te betrekken. De prijs voor de aflevering 1983 bedraagt *f* 27,50 exclusief verzendkosten (adviesprijs voor de handel *f* 38,-). Om de bijkomende kosten te besparen bestaat de mogelijkheid de kalender af te halen op de jaarvergadering of bij de Sectie militaire geschiedenis (bij de heer E.W. van Popta) of in Wassenaar ten huize van de penningmeester.
Schriftelijk bestellen vóór 30 augustus 1982 bij de penningmeester van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de militaire historie, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242naarnder Storm van 's-Gravesanseweg 23, 2242 JB Wassenaar onder vermelding van de wijze waarop U de kalender wilt ontvangen. Voor de goede orde maken wij U er op attent, dat slechts de schriftelijk bestelde exemplaren door de vereniging ingekocht zullen worden. Vergeet Uw bestelling dus niet tijdig op te geven.

J.B.

★

CORRECTIES

In *'Mars et Historia'* nr 3 dient op pagina 77, eerste kolom, laatste alinea, regel 3 het woord 'Duitse' vervangen te worden door 'Britse'.
Op pagina 90, tweede kolom, eerste alinea dienen de namen van de samenstellers van het boek 'Korps Commandotroepen 1942-1982' als volgt te worden gelezen: majoor P.G.H. Maalderink, dr C.M. Schulten en B.J. Kasperink-Taekema.
Onderschrift op pagina 80 pantserschip wijzigen in pantserdekschip.

Financiëel overzicht 1982

BEGROTING 1982

BATEN	f	f
Contributie 310 x f 35		10.850
Rente		900
Advertenties		
- vaste adverteerders (leden)	410	
- incidenteel (in 1982 reeds geplaatst)	170	
		580
Voordelig resultaat verkopen en evenementen		470
Totaal baten		12.800
LASTEN (exclusief MARS ET HISTORIA)		
Bestuurskosten		250
Verenigingsdrukwerk		
- nieuwe verenigingsfolder	450	
- briefpapier, enveloppen	250	
		700
Portokosten		650
Onvoorzien		100
Totaal lasten (exclusief MARS ET HISTORIA)		1.700
Beschikbaar voor MARS ET HISTORIA		11.100

J. A. B.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1981		1980	
BATEN	f	f	f	f
Contributie	10.849,55		9.971,91	
Rente	947,91		901,53	
Advertenties	450,--		-,--	
Resultaat verkopen en evenementen	350,72		426,84	
Totaal baten		12.598,18		11.300,28
LASTEN				
Druk-, verzend- en overige kosten MARS ET HISTORIA	9.367,58		10.143,16	
Bestuurs- en algemene kosten	643,52		275,55	
Verenigingsdrukwerk	558,60		-,--	
Portokosten	847,05		443,66	
Totaal lasten		11.416,75		10.862,37
Voordelig saldo		1.181,43		437,91
Reservering "DIEKERHOFF" Fonds		1.000,--		-,--
Toevoeging aan het kapitaal		181,43		437,91

BALANS

	31-12-1981 f	31-12-1980 f
Voorraad dassen	100,--	100,--
Waarborgsom PTT	100,--	-,--
Te vorderen contributie 1981	330,--	-,--
Overige vorderingen	190,25	474,85
Bank	1.054,75	1.778,15
Giro	5.370,52	3.012,38
Beleggingsrekeningen	11.618,85	11.442,31
	18.764,37	16.807,69
Kapitaal	12.754,12	12.572,69
Reserve "DIEKERHOFF" Fonds	1.000,--	-,--
Overlopende kosten MARS ET HISTORIA	4.100,--	4.000,--
Vooruitontvangen contributie 1982 (respectievelijk 1981)	558,25	190,--
Te betalen portokosten	352,--	45,--
	18.764,37	16.807,69

Toelichting op de staat van baten en lasten

Onder contributie is opgenomen de in 1981 en in 1982 met betrekking tot 1981 ontvangen contributie. De stijging ten opzichte van 1980 is enerzijds het gevolg van éénmalige extra bijdragen van leden voor het leven*, anderzijds van een toename van het ledental. (* f 175,--)

Advertentiekosten worden ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht voorzover deze baten ontvangen zijn.
Gezien minder gunstige ervaringen in het verleden worden nog te ontvangen advertentiebaten voorzichtigheidshalve nog niet ten gunste van het resultaat gebracht.

Het resultaat op verkopen en evenementen is als volgt samengesteld:

Verkopen:		
- Tritt kalenders 1981	f 82,50	
- Tritt kalenders 1982 ')	46,52	
- dassen, oude nummers etc.	98,20	
		f 227,22
Evenementen:		
- voorjaarsexcursie	f 76,--	
- lustrumtentoonstelling	19,75	
- najaarsexcursie	219,25	
		f 123,50
') hierin niet begrepen evt. opbrengst restant		f 350,72

Onder druk-, verzend- en overige kosten MARS ET HISTORIA zijn begrepen de kosten voor het drukken en verzenden van het verenigingsorgaan, alsmede de kosten inzake het adressenbestand en de verwachte kosten in verband met het door omstandigheden overlopen van kopij van 1981 naar 1982.

De bestuurs- en algemene kosten betreffen:

Correspondentenvergaderingen	f 172,50
Grafstuk in verband met overlijden bestuurslid	130,52
Contributies (KvK, CCM)	104,--
Reiskosten in verband met overgang naar nieuwe drukker en organisatie lustrumtentoonstelling	101,60
Bijdrage verjaardag Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden	100,--
Telegram Z. K. H. Prins Bernhard der Nederlanden	34,90
	f 643,52

De reservering "DIEKERHOFF" Fonds betreft een bedrag van ƒ 1.000,-- van het voordelig saldo over 1981 ad. ƒ 1181,43, dat op voorstel van het bestuur - waarvan goedkeuring door de algemene ledenvergadering zal moeten plaatsvinden - gedoteerd zal worden aan een reserve "DIEKERHOFF" Fonds. Uit deze reserve zullen de oprichtings- en aanloopkosten van een op te richten "Stichting 'DIEKERHOFF' Fonds" bestreden kunnen worden.

Toelichting op de balans

De voorraad dassen betreft circa 50 verenigingsdassen (verkoopprijs ƒ 12,50). In verband met de trage verkopen hiervan en het grote risico van demoderen zijn deze dassen voorzichtigheidshalve gewaardeerd op ƒ 100,--.

De waarborgsom PTT ad. ƒ 100,-- is in 1981 gestort in verband met het verzenden van het verenigingsorgaan tegen periodiekentarief.

Ultimo 1981 had de te vorderen contributie betrekking op 32 leden. Als vordering is het naar aanleiding van aanmaningen in 1982 ontvangen bedrag ad ƒ 330,-- (10 leden) opgenomen. Van de resterende 22 leden heeft een vijftal de contributie 1982 reeds voldaan. In 1982 is nogmaals aangemaand. Voorzichtigheidshalve is echter hiervoor geen vordering opgenomen.

Onder overige vorderingen zijn opgenomen nog te ontvangen bedragen inzake verkopen e.d. Hiernaast bestaat nog een vordering op één van onze leden - die de contributie 1981 nog niet heeft voldaan - inzake advertentienota's 1979/1980 en 1980/1981, welke ondanks herhaald manen tot op heden niet is voldaan (ca ƒ 225,--). Gezien de slechte ervaringen uit het verleden en de geringe mogelijkheden die de vereniging heeft om tot incasso over te gaan, is geen vordering opgenomen.

Ultimo 1981 heeft de vereniging de volgende beleggingsrekeningen:

Nederlandsche Middenstandsbank NV (8%, 3-jaars termijn)	ƒ 8.500,--
Rijkspostspaarbank NV, beleggingsrekening (6%)	3.118,85
	ƒ 11.618,85

In 1982 is de 3-jaars termijn bij de NMB afgelopen, waarna de belegging bij deze bank per 9 maart 1982 als volgt is gecontinueerd:

Vaste termijnspaarrekening (3 jaar)	10,75 %	ƒ 5.500,--
Bonusspaarrekening	10,-- %	ƒ 3.000,--

Aan het kapitaal is per 31 december 1981 het restant voordelig saldo ad ƒ 181,43 gedoteerd.

Voor wat betreft de "reserve 'DIEKERHOFF' Fonds" wordt verwezen naar hetgeen bij de toelichting op de staat van baten en lasten is vermeld.

Onder de overlopende kosten MARS ET HISTORIA zijn opgenomen nog te betalen kosten inzake het drukken en de verzending van het nummer 1981/6, alsmede kosten verband houdend met het in 1982 plaatsen van uit 1981 overlopende kopij.

J. A. Bom
penningmeester

Wassenaar, 13 mei 1982

Symposium

DE VAL VAN NEDERLANDS INDIË

Gebleken is dat het Symposium 'De Val van Nederlands Indië' enerzijds meer aanmeldingen trok dan het organiserend instituut (het KIM te Den Helder) kon verwerken, anderzijds aan de aandacht van potentiële belangstellenden is ontgaan, die hier later hun teleurstelling over uitspraken. Degenen die het Symposium niet hebben kunnen bijwonen, wordt er op gewezen, dat de gehouden voordrachten in december a.s. als boek zullen verschijnen. Bij voorintekening bedraagt de prijs ƒ 29,50. De winkelprijs later zal zeker ƒ 35,- zijn. Voorintekening is mogelijk bij het Organiserend Comité van het Symposium, p/a Koninklijk Instituut voor de Marine, Het Nieuwe Diep 8, 1781 AC Den Helder. Telefoon: 02230-11234, toestel 3015.

HERDENKING SCHEVENINGEN

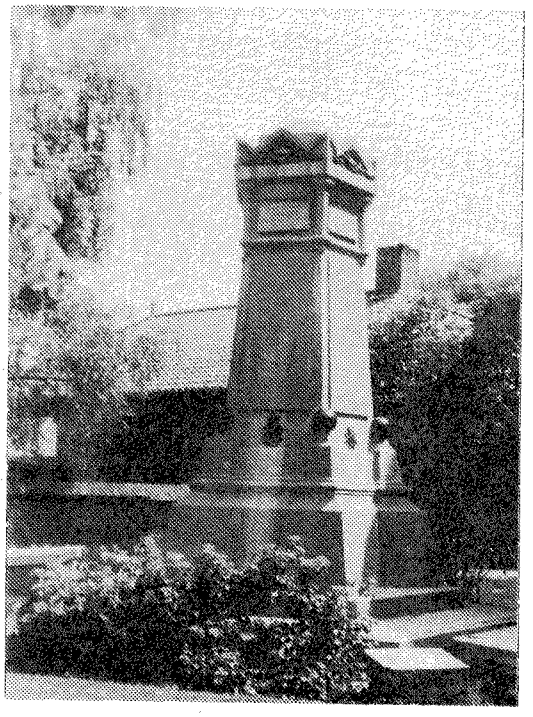
De herdenking in de zogenaamde Cellenbarakken in Scheveningen zal dit jaar gehouden worden op **zaterdag 25 september**. Kaarten voor het bijwonen van deze herdenking kunnen worden aangevraagd bij het sekretariaat van de Stichting Oranjehotel, Willem de Zwijgerlaan 114, 2582 EV Den Haag. De kaarten worden op naam gesteld en zijn **strikt persoonelijk**.
Er is een herdruk uitgekomen van het *'Gedenkboek Oranjehotel'* van de heer E.P. Weber uit 1947. Het boek is te verkrijgen door het overschrijven van ƒ 42,50 op giro 82 71 53 t.n.v. W.A. Brug in Den Haag. Het wordt u dan franko toegezonden. Het kan ook persoonlijk afgehaald worden op het adres van het sekretariaat. De prijs is dan ƒ 35,-.

De heer H.J. Wolf gaf een uitstekende rondleiding langs de historisch belangrijke punten op de K.M.A.

De voorjaarsexcursie naar Breda en Oudenbosch op 15 mei 1982

Daar er geen verslag van deze excursie werd gemaakt, plaatsen we een aantal foto's welke wellicht toch een beeld geven van wat er zoal te zien was.

Het Citadelmonument bij de Hervormde Kerk te Ginneken.

Op het omslag: *Henricuspoort van de K.M.A. te Breda, genoemd naar Hendrik III van Nassau (1483-1538).*

RUILBEURS OP JAARVERGADERING 1982

Tijdens de jaarlijkse algemene ledenvergadering op 2 oktober 1982 in de Bernhardkazerne te Amersfoort zal wederom onze bekende ruilbeurs worden georganiseerd.

We hopen dat deze ruilbeurs zal slagen door grote opkomst en veel ruilactiviteiten.

Leden die ten behoeve van de ruilbeurs over tafelruimte wensen te beschikken - wandruimte is niet aanwezig - gelieven dit vóór 20 september a.s. via het aanmeldingsformulier op te geven aan Drs J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar.

Aanmeldingsformulier

Jaarlijkse algemene ledenvergadering

Ondergetekende,

naam:.....

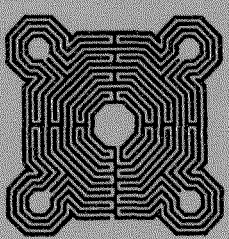
adres:.....

woonplaats:.....
zal de jaarlijkse algemene ledenvergadering op 2 oktober a.s. bijwonen. Hij/zij*) neemt als introducé(e)(s) mee ... personen. Hij zal de kosten van de 'lopende lunch'(*f* 20,- per persoon) vooraf gireren/per bank overmaken*) aan de penningmeester van 'Mars et Historia' te Wassenaar (giro 29 40 790, bankrekening 65 82 12 125 van de NMB te Wassenaar).
Hij wenst wel/niet*) te beschikken over tafelruimte t.b.v. de ruilbeurs.

(plaats).....(datum).....

Handtekening:.....
*) Doorhalen wat niet gewenst is.

Vóór 20 september a.s. opsturen naar de heer J.A. Bom, Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar.

Boekhandel A. HOUTSCHILD

Papestraat 13, 2513 AV 's-Gravenhage,

tel.: 070-467949

Gespecialiseerde boekhandel voor de onderwerpen:

- *geschiedenis en politiek 20e eeuw*
- *militaire geschiedenis*
- *tweede wereldoorlog*
- *marine en maritieme historie*
- *militaire luchtvaart*
- *wapens en uitrusting*

Service: 5 - 6 maal per jaar een catalogus. Alleenvertegenwoordiging van Bernard und Gräfe Verlag, München - bijna alle titels voorradig.

Bibliotheek: Wij leveren alle binnen- en buitenlandse boeken tegen RIB-voorwaarden. Bibliografieën van leverbare boeken in USA, Engeland, Frankrijk en Nederland (najaar '82 ook Duitsland) op microfiches aanwezig, dus geen eindeloos gezoek, maar redelijk snelle levertijden.

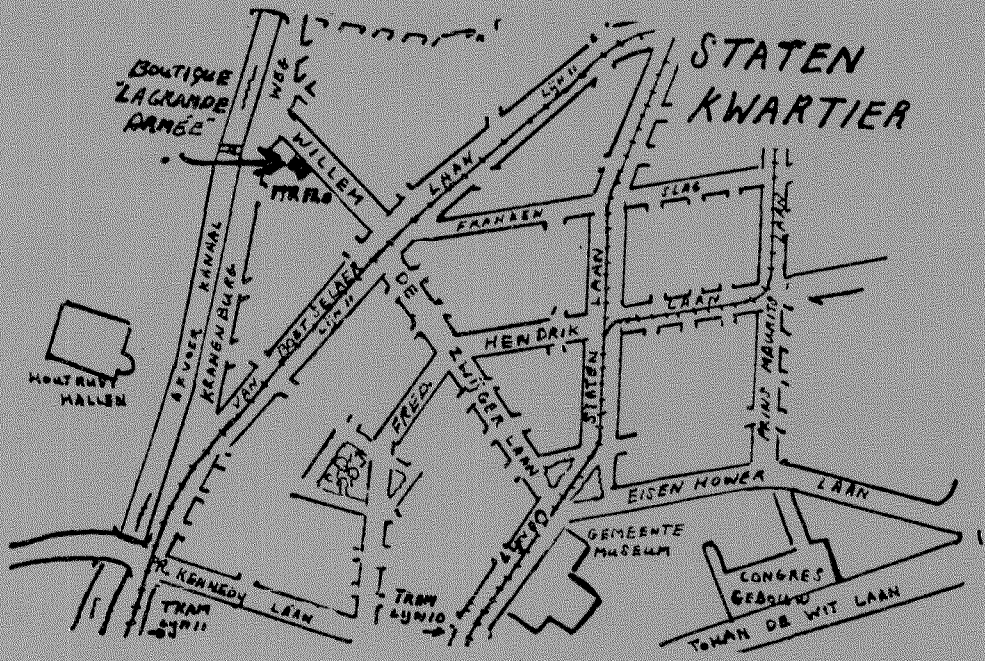
BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN
Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

BOUTIQUE "LA GRANDE ARMÉE"
STATEN KWARTIER
WILLEM
LAAN
HENDRIK
STATEN
EISENHOWER LAAN
GEMEENTE MUSEUM
CONGRES GEBOUW
TRAM
TRAM
TRAM